

УДК 376.1:81'243:37.091.3
<https://doi.org/10.28925/2312-5829/2025.4.7>

Роман ПАВЛЮК,

к.пед.н., доцент, заступник декана
з науково-методичної та навчальної роботи,
доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Факультет психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
бульв. Ігоря Шамо, 18/2, 02154, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8957-6158>
r.pavliuk@kubg.edu.ua

Ірина ТИМЧЕНКО,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти зі
спеціальності 016 Спеціальна освіта,
Факультет психології, соціальної роботи
та спеціальної освіти,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка,
бульв. Ігоря Шамо, 18/2, 02154, Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0004-2157-4051>
iitymchenko.fpsrso24m@kubg.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЕВИМИ ТРУДНОЩАМИ

У статті розглянуто проблему формування комунікативної компетентності учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами в умовах інклюзивного освітнього середовища. Зокрема, акцент зроблено на складнощах, які виникають у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) під час вивчення іноземної мови, а також на важливості впровадження інноваційних технологій у освітній процес. Представлено аналіз наукових підходів щодо дослідження особливостей опанування іноземної мови дітьми з ООП, зокрема з мовленнєвими труднощами. Обґрунтовано ефективність застосування інтерактивних платформ, мобільних додатків, проєктної діяльності, ігрових методик тощо як інноваційних засобів навчання іноземної мови дітей з мовленнєвими труднощами. У дослідженні представлено якісний та кількісний аналіз анкетування учителів англійської мови початкової школи, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами. Опитування дозволило вивчити особливості застосування інноваційних технологій навчання іноземної мови дітей з мовленнєвими труднощами, здатність та готовність педагогів до впровадження інноваційних технологій в освітній процес для дітей з ООП, визначити труднощі, з якими стикаються вчителі під час використання інноваційних технологій на уроках іноземних мов та вивчити ефективність застосування таких технологій у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів з мовленнєвими труднощами. Результати дослідження засвідчили про високу ефективність використання інноваційних, зокрема інтерактивних, технологій у процесі навчання іноземної мови дітей молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами. З-поміж них респондентами визначено такі: рольові ігри, візуалізації та онлайн-ресурси. Разом із тим, опитування дозволило виокремити низку проблем, з якими стикаються вчителі під час навчання іноземної мови дітей з мовленнєвими труднощами: брак часу, відсутність методичної підтримки, недостатній рівень співпраці з логопедами, потреба в систематичному підвищенні кваліфікації. На основі аналізу результатів опитування авторами розробле-

но методичні рекомендації щодо використання інноваційних засобів навчання у процесі навчання іноземної мови учнів початкових класів з мовленнєвими труднощами.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами (ООП); інклюзивна освіта; інноваційні технології; інтерактивні методи навчання; мовленнєві труднощі; учні початкових класів

Вступ. Навчання іноземної мови є невід’ємною складовою сучасної початкової освіти в умовах полікультурного суспільства. Школа покликана не лише передавати знання, а й формувати в учнів уміння ставити цілі та досягати їх, самостійно здобувати та застосовувати інформацію, планувати власну діяльність і критично оцінювати її результати, формувати запитання та чітко висловлювати власні думки, виявляти емпатію, дотримуватись моральних принципів, а також дбати про власне фізичне та психічне здоров’я (Тимченко, 2025).

Іноземна мова відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки сприяє формуванню комунікативної культури учня, розвитку мовленнєвих навичок, розширенню світогляду та вихованню позитивних особистісних якостей, необхідних у сучасному світі. Визначні зміни у системі освіти України суттєво впливають на якість підготовки школярів, на рівень їхньої комунікативної компетентності. Також освітні реформи зосереджуються на модернізації застарілих підходів до навчання та впровадженні інноваційних освітніх програм. Це зумовлено зростанням суспільних вимог до формування комунікативних навичок у дітей, що є необхідною умовою для їхньої ефективної соціальної адаптації та реабілітації. Однак вказані зміни ускладнюють процес вивчення іноземної мови для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема тих, хто має мовленнєві труднощі. Це, у свою чергу, позбавляє їх ще одного важливого чинника, що сприяє повноцінній соціалізації в сучасному суспільстві (Тимченко, 2025).

Варто зазначити, що кількість дітей з особливими освітніми потребами в Україні неухильно зростає. За оперативними статистичними даними Міністерства освіти і науки України станом на 01.01.2025: кількість інклюзивних груп закладів дошкільної освіти – 7658, в них вихованців з особливими освітніми потребами – 15297; кількість інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти – 33397, в них учнів з особливими освітніми потребами – 47610; кількість спеціальних груп закладів дошкільної освіти – 3027, в них вихованців з особливими освітніми потребами – 34531; кількість спеціальних класів закладів загаль-

ної середньої освіти – 728, в них учнів з особливими освітніми потребами – 6179 (Інклюзивне навчання. Статистичні дані. Міністерство освіти і науки України).

Метою дослідження є визначення особливостей застосування інноваційних технологій у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами на уроках іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень. У процесі навчання іноземних мов дітей з ОПП, зокрема з мовленнєвими труднощами, вчителі стикаються з певними перешкодами – труднощами під час збагачення словникового запасу (процес може бути уповільненим); труднощами із засвоєнням граматики й синтаксису (унеможливорюється їхнє автоматизоване використання на практиці), виконанням аудіювання (фонологічні труднощі унеможливають розрізнення подібних звуків) тощо (Шапочка, 2007).

На думку С. Шелудченка та Я. Малаховської, сучасна система інклюзивного навчання дає можливість дітям з ООП опанувати принаймні початковий рівень іноземної мови, що позитивно впливає на соціалізацію в сучасному суспільстві й усуває труднощі в спілкуванні з ровесниками. Саме тому дослідники вважають, що важливим є створення та підбір методів навчання, які були б одночасно доступними для закладів освіти й найефективнішими для навчання (Шелудченко, Малаховська, 2021).

Ю. Рібцун зазначає, що діти із вадами мовлення зі значними утрудненнями оволодівають іноземною мовою, оскільки структурні компоненти мовленнєвої діяльності, на які спираються під час вивчення іноземної мови їхні ровесники з нормотиповим мовленнєвим розвитком, є порушеними. Це, в свою чергу, свідчить про необхідність проведення з дітьми із мовленнєвими труднощами пропедевтичної роботи з метою полегшення оволодіння іноземною мовою ще в дошкільному віці, починаючи з п’ятого року життя. Однак, на сьогодні відсутня підготовка педагогів, які б могли навчати іноземної мови дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку (Рібцун, 2013).

Разом з тим, у дослідженнях В. Павлюк простежується думка, що в процесі навчання іноземних мов дітей з особливими потребами можуть виникати труднощі, на кшталт труднощів з пам'яттю, висока тривожність, низькі продуктивні навички, розуміння корисності іноземної мови для майбутньої цілі, низька мотивація для успішного навчання, впевненість у собі, незалежність у виконанні завдань, підтримка інших (вчителів, батьків, суспільства) тощо (Павлюк, 2024). Для подолання вищезазначених труднощів необхідним є пошук нових форм і методів навчання іноземних мов. Дослідниця вважає, що метод казково-рольової гри є ефективною формою навчання іноземної мови дітей з особливими потребами, оскільки вона сприяє формуванню мотивації до вивчення іноземних мов, розвиває комунікативні навички, пам'ять, мислення, увагу, активізує пізнавальну діяльність дитини (Павлюк, 2024).

А. Степаненко у своїх дослідженнях акцентує увагу, що не тільки підбір методів має вирішальне значення, а й структура та критерії, за якими будується процес навчання іноземної мови дітей молодшого шкільного віку з ООП, зокрема і з мовленнєвими труднощами. До таких критеріїв дослідниця включає: 1. Чітке структурування заняття; 2. Висока частка реального часу навчання; 3. Клімат, сприятливий для навчання; 4. Ясність, чіткість змісту; 5. Змістовне спілкування; 6. Різноманітність методів; 7. Індивідуальна підтримка; 8. Розумна практика мовлення; 9. Прозорі очікування продуктивності навчання; 10. Підготовлене навчальне середовище (Степаненко, 2021).

Нині освітній процес характеризується активним застосуванням інноваційних засобів навчання, які покликані сприяти ефективності навчання іноземних мов, формуванню комунікативної компетентності учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами. Інноваційні технології та засоби навчання дозволяють урізноманітнити методи подання матеріалу, сприяють адаптації навчального процесу до особливих освітніх потреб учнів, стимулюють їхню мотивацію до вивчення мов. Завдяки сучасним інноваційним технологіям та засобам навчання можна зробити процес вивчення іноземної мови більш доступним, цікавим і продуктивним.

Використання нових інформаційних технологій в освітньому процесі сучасної початкової школи, зокрема у процесі навчання іноземних мов дітей молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами – це органічна, невід'ємна складова освітнього процесу будь-

якого закладу. Від продуманого використання ІТ залежить не лише ефективність вирішення компенсаційних, розвивальних, навчальних і виховних завдань, а й здоров'я школярів (Рібцун, 2020).

Дослідження вчених підтверджують, що застосування сучасних інноваційних засобів у навчанні іноземних зокрема цифрових технологій, адаптивних платформ, мобільних додатків, штучного інтелекту та гейміфікації значно підвищують ефективність засвоєння мовного матеріалу. Основними перевагами цих засобів є індивідуалізація навчального процесу, можливість інтерактивної взаємодії, зростання мотивації учнів початкової школи (Рібцун, 2020, с. 236).

Методологія дослідження. Для проведення дослідження було використано якісні та кількісні методи дослідження. Дослідження проводилось на основі анкетування вчителів з метою вивчення особливостей застосування інноваційних технологій у процесі формування комунікативної компетентності учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами на уроках іноземної мови. Дослідження проводилось в закладах освіти Обухівської територіальної громади. У дослідженні взяли участь 12 вчителів англійської мови (Тимченко, 2025). Анкетування проводилось через Google Forms. Анкета містила 18 запитань відкритого та закритого типу. Розподіл респондентів за стажем роботи був таким: 0-3 роки досвіду – 33,3%, 4-7 років – 16,7%, 8-15 років – 25%, 16-25 – 16,7% і понад 25 років – 16,7% (Анкета для вчителів початкової школи).

Для обробки й інтерпретації отриманих результатів опитування частково було використано інструменти штучного інтелекту — зокрема, мовну модель ChatGPT (OpenAI, 2023). ШІ застосовувався для первинного формулювання деяких аналітичних висновків на основі відповідей респондентів. Усі згенеровані формулювання були критично переосмислені, уточнені та адаптовані авторами відповідно до цілей дослідження та наукових стандартів. Остаточна інтерпретація результатів є повністю авторською.

Виклад основного матеріалу. З метою визначення особливостей використання інноваційних методів навчання іноземної мови дітей з мовленнєвими труднощами в початковій школі було проведено опитування вчителів початкової школи. Опитування проводилось із метою з'ясування рівня готовності педагогічних працівників до застосування інноваційних технологій у процесі навчання іноземної мови дітей з мовленнєвими труднощами, частоту використання інноваційних засобів, тру-

днощі, з якими вони стикаються, а також очікувані результати та потреби щодо підвищення кваліфікації.

Питання анкети були сформульовані так (Тимченко, 2025; Анкета для вчителів початкової школи):

1. Чи проходили Ви спеціальне навчання/тренінги з роботи з дітьми, які мають мовленнєві труднощі? (Так, Ні, Планую пройти).

2. Якими видами інтерактивних технологій Ви користуєтесь на уроках англійської мови в початковій школі? (можна обрати кілька варіантів) (Інтерактивна дошка, Планшет, Мобільний телефон, Телевізор, Ноутбук/комп'ютер, Інше (вказіть)).

3. Як часто Ви використовуєте онлайн-ресурси (YouTube, LearningApps, Wordwall тощо) для розвитку комунікативних навичок? (На кожному уроці, 2-3 рази на тиждень, Раз на тиждень, Рідко, Не використовую).

4. Яка з платформ є для Вас найзручнішою у використанні з учнями, які мають мовленнєві труднощі? (LearningApps, Wordwall, Kahoot, ClassDojo, Інша:, Не використовую жодну).

5. Які методи Ви застосовуєте для розвитку мовлення в учнів з мовленнєвими труднощами? (оберіть не більше трьох) (Мовленнєві ігри, Онлайн-платформи, Робота в парах/групах, Візуалізація (картки, малюнки, відео). Тренування вимови через додатки, Інше:).

6. Чи інтегруєте Ви елементи логопедичної підтримки у навчальний процес (вправи на артикуляцію, повторення звуків тощо)? (Так, часто, Іноколи, Ні, Працюю спільно з логопедом).

7. Які труднощі Ви найчастіше спостерігаєте у дітей із мовленнєвими порушеннями? (оберіть до 3 варіантів) (Невиразна вимова, Брак словникового запасу, Порушення граматичних конструкцій, Труднощі у сприйманні мови на слух, Страх або сором говорити, Повільний темп мовлення).

8. Якими інноваційними засобами дітям з мовленнєвими труднощами вдається працювати краще на уроках англійської мови? (оберіть до 3 варіантів) (Онлайн-ігри та вправи, Аудіо/відео матеріали, Інтерактивні вправи на екрані, Додатки з візуальним супроводом, Рольові ігри або інсценізації, Картки та маніпулятиви, Інше:).

9. Які з наступних форм роботи найефективніше сприяють формуванню комунікативної компетентності у дітей з труднощами мовлення? (оберіть до 3 варіантів) (Діалоги, Рольові ігри, Інтерактивні вправи, Проектна

діяльність, Аудіотренування, Індивідуальні консультації).

10. Наскільки ефективним Ви вважаєте використання інноваційних технологій у роботі з учнями, які мають мовленнєві труднощі? (Дуже ефективним, Ефективним, Частково ефективним, Не бачу ефекту, Важко відповісти).

11. Які результати Ви спостерігаєте після систематичного використання інноваційних технологій з дітьми, що мають труднощі мовлення? (оберіть до 3 варіантів) (Покращення вимови, Розширення словникового запасу, Зростання впевненості у спілкуванні, Активізація мовленнєвої діяльності, Підвищення інтересу до навчання, Зменшення страху перед помилками).

12. З якими труднощами Ви стикаєтесь під час впровадження інновацій у роботу з дітьми, які мають мовленнєві труднощі? (оберіть до 2 варіантів) (Відсутність технічних засобів, Брак часу, Відсутність методичних рекомендацій, Недостатній рівень підготовки вчителя, Пасивність учнів, Інше:).

13. Як би Ви оцінили власний рівень володіння інноваційними засобами навчання? (Високий, Достатній, Початковий, Потребую підвищення кваліфікації).

14. Чи потребуєте Ви додаткових знань або практики у сфері використання інновацій для роботи з учнями з мовленнєвими труднощами? (Так, дуже потребую, Так, бажано, Ні, маю достатні навички, Важко відповісти).

15. Які джерела Ви використовуєте для підготовки інноваційних уроків? (можна обрати кілька варіантів) (Онлайн-платформи, Методичні посібники, Авторські розробки, Соціальні мережі/педагогічні групи, Консультації з колегами, Інше:).

16. Чи залучаєте Ви батьків до процесу формування мовленнєвих навичок у дітей з труднощами мовлення? (Так, активно співпрацюю, Іноколи залучаю, Ні, Не вважаю це необхідним).

17. Ваш загальний досвід роботи в початковій школі (в роках): (0-3, 4-7, 8-15, 16-25, понад 25).

18. Яку допомогу Ви вважаєте найактуальнішою для роботи з дітьми з мовленнєвими труднощами? (Методична література / приклади уроків, Технічне оснащення, Тренінги/семінари, Співпраця з логопедом, Платформи/додатки, Інше:).

Відповідно до проведеного магістерського дослідження на тему «Інноваційні засоби формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами на уроках англійської мови», яке проводилось у

межах розроблення наукової теми кафедри спеціальної та інклюзивної освіти факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти київського столичного університету імені Бориса Грінченка «Професійний профіль спеціального педагога у контексті забезпечення якості інклюзивної освіти», представимо узагальнений аналіз проведеного дослідження, зокрема результатів проведеного анкетування вчителів англійської мови в початковій школі.

Зауважимо, що більш детально результати проведеного дослідження представлені в магістерській кваліфікаційній роботі – Тимченко І. І. Інноваційні засоби формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами на уроках англійської мови. [Кваліфікаційні роботи здобувачів] Другий (Магістерський). Шифр академічної групи: ЛОГм-1-24-1.4з. Дата захисту: 18.02.2025, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. 2025.

1. Професійна підготовка педагогів

Отримані дані свідчать про те, що лише третина педагогів (33,3%) проходили спеціальні тренінги, спрямовані на оволодіння методиками та технологіями роботи з дітьми, які мають мовленнєві труднощі. Це означає, що в їхньому арсеналі вже є певний набір професійних знань і практичних інструментів, що дозволяють більш ефективно організову-

вати навчальний процес, враховуючи індивідуальні потреби таких дітей.

Водночас 41,7% респондентів вказали, що не мають жодної спеціальної підготовки у цій сфері. Такий показник вказує на досить суттєвий кадровий виклик: значна частина педагогів змушена працювати, спираючись лише на власний досвід та інтуїцію, що не завжди забезпечує належний рівень педагогічної підтримки для дітей з мовленнєвими труднощами.

Важливо зазначити, що 25% учителів висловили готовність у майбутньому пройти відповідні тренінги.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що нинішній рівень цілеспрямованої фахової підготовки педагогів залишається недостатнім (Тимченко, 2025).

2. Використання інтерактивних технологій

З результатами опитування було з'ясовано, що найбільш поширеним засобом є ноутбук/комп'ютер (100%). Також широко використовуються інтерактивна дошка та телевізор (66,7%). Мобільні телефони застосовують 50%, планшети – 16,7%. Інші засоби не вказані. Такий розподіл відповідей вказує на значну залежність освітнього процесу від технічного оснащення (див. рис. 1). (Тимченко, 2025)

2. Якими видами інтерактивних технологій Ви користуєтесь на уроках англійської мови в початковій школі? (можна обрати кілька варіантів)

12 відповідей

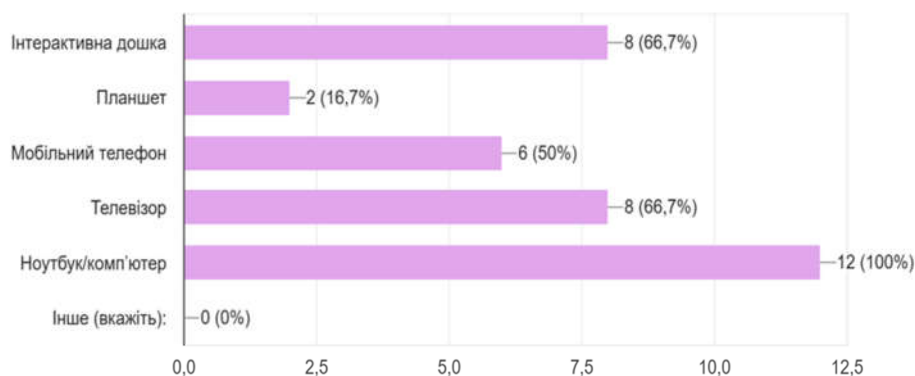

Рис. 1. Види інтерактивних технологій, які використовуються на уроках англійської мови в початковій школі

3. Частота використання онлайн-ресурсів

Результати опитування показали, що онлайн-ресурси (YouTube, LearningApps, Wordwall тощо) активно інтегровані у процес

навчання англійської мови: 1. 58,3% (7 учителів) зазначили, що використовують онлайн-ресурси на кожному уроці. Це свідчить про систематичне застосування цифрових інстру-

ментів як невід'ємної частини навчального процесу. Такий підхід дозволяє постійно урізноманітнювати заняття, робити їх більш динамічними та мотивуючими для дітей. 2. 25 % (3 учителів) відзначили застосування онлайн-ресурсів від двох до трьох разів на тиждень. На нашу думку, це є доволі високим показником, оскільки періодичне використання онлайн-ресурсів може забезпечувати інтерактивність та підвищувати ефективність навчання іноземних мов під час уроку. 3. 16,7 % (2 учителів) користуються онлайн-ресурсами раз на тиждень.

Жоден із опитаних не обрав варіанти «рідко» або «не використовую», що свідчить про повне визнання доцільності й ефективності цифрових ресурсів у роботі з дітьми, які мають мовленнєві труднощі. Це демонструє високий рівень інтеграції цифрових ресурсів у навчання (Тимченко, 2025).

4. Зручність платформ

Найбільш зручною визнано LearningApps, Wordwall, Kahoot (див. рис. 2). Це свідчить, що перевага надається простим у користуванні інструментам із широким дидактичним потенціалом (Тимченко, 2025).

4. Яка з платформ є для Вас найзручнішою у використанні з учнями, які мають мовленнєві труднощі?
12 відповідей

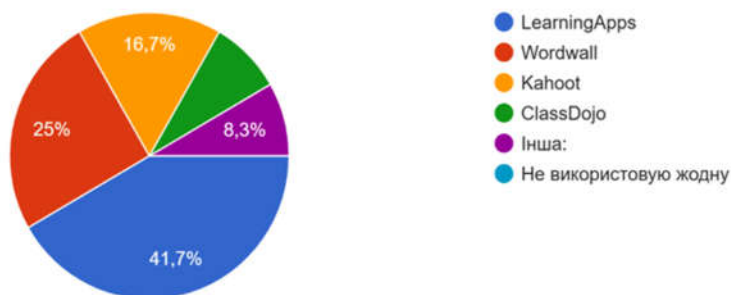

Рис. 2. Яка з платформ є для Вас найзручнішою у використанні з учнями, які мають мовленнєві труднощі?

5. Методи розвитку мовлення

Отримані результати засвідчують, що у роботі з дітьми переважають традиційні інтерактивні методи розвитку мовлення. Усі опитані педагоги (100%) використовують мовленнєві ігри, які сприяють активізації словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення та формуванню комунікативних навичок. Досить поширеним є також застосування роботи в парах і групах (83,3 %), що дозволяє організувати взаємонавчання та стимулювати соціальну взаємодію між учнями. Важливе місце займає візуалізація (75%) – наочність допомагає краще засвоювати мовний матеріал, особливо дітям із мовленнєвими труднощами.

Водночас спеціалізовані технологічні засоби залишаються менш популярними. Лише 41,7 % учителів інтегрують онлайн-платформи, а ще менше – 16,7 % – використовують мобільні додатки для тренування вимови (Тимченко, 2025).

6. Логопедична підтримка

Аналіз отриманих результатів показує, що більшість учителів (75%) інтегрують логопе-

дичні вправи у свою педагогічну практику досить фрагментарно. Такі результати опитування респондентів вказують на недостатню впевненість готовність педагогів до застосування логопедичних вправ через брак або повну відсутність чітких методичних рекомендацій щодо регулярного використання таких вправ. Відповідно лише чверть респондентів (25%) зазначили, що систематично включають логопедичні завдання у освітній процес.

Для нашого дослідження важливим є те, що жоден із опитаних учителів не здійснює співпрацю з логопедом. Це свідчить про відсутність налагодженої міждисциплінарної взаємодії, яка є надзвичайно важливою у роботі з дітьми, які мають мовленнєві труднощі.

Вчителі часто самостійно займаються адаптацією завдань, спираючись на власний досвід. Такий підхід може обмежувати результативність навчання дітей з особливими освітніми потребами, зокрема із мовленнєвими труднощами. Недостатність або фрагментарність взаємодії з логопедом на етапі навчання дітей в початковій школі знижує своєчасність

виявлення індивідуальних потреб учнів та їх корекції. Такі результати опитування у загальному вказують на потребу у запровадженні системного підходу до логопедичної підтримки дітей молодшого шкільного віку в умовах інклюзивного навчання.

Таким чином, результати дослідження підтверджують необхідність забезпечення педагогів не лише методичними матеріалами, а й сприяння взаємодії педагога з командою супроводу дитини з особливими освітніми потребами, зокрема із логопедом. Лише тісна співпраця між учителем та логопедом здатна гарантувати цілісність навчального впливу та сприяти повноцінному розвитку мовленнєвих і комунікативних умінь дітей з мовленнєвими труднощами (Тимченко, 2025).

7. Типові труднощі учнів

Вчителі, які працюють із дітьми, що мають мовленнєві труднощі, виділили кілька найбільш характерних проблем, що суттєво ускладнюють процес вивчення англійської мови (див. рис. 3).

Невиразна вимова. Переважна більшість учителів відзначили, що дітям складно правильно відтворювати звуки іноземної мови. Це

пов'язано як із загальними порушеннями артикуляційного апарату, так і з недостатнім розвитком фонематичного слуху. У результаті слова звучать нечітко, що знижує якість усного мовлення та утруднює розуміння співрозмовником.

Більшість респондентів наголосили на тому, що діти мають обмежену лексику як рідною, так і англійською мовою. Це ускладнює побудову речень, обмежує варіативність висловлювань і призводить до використання дуже простих мовних конструкцій.

Повільний темп мовлення. Учні часто говорять дуже повільно, добираючи слова та обдумуючи граматичні форми. Це робить мовлення менш природним і ускладнює участь у діалогах, особливо коли потрібно реагувати швидко.

Порушення граматичних конструкцій. Четверть учителів вказала на труднощі з побудовою правильних граматичних структур. Помилки у використанні часів, артиклів чи порядку слів часто заважають формуванню зв'язного висловлювання (Тимченко, 2025).

7. Які труднощі Ви найчастіше спостерігаєте у дітей із мовленнєвими порушеннями? (оберіть до 3 варіантів)
12 відповідей

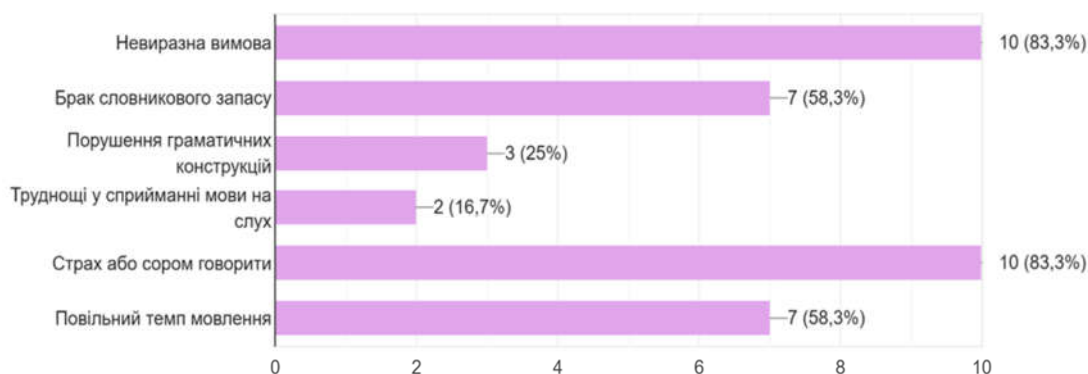

Рис. 3. Які труднощі Ви найчастіше спостерігаєте у дітей із мовленнєвими порушеннями?

8. Інноваційні засоби для дітей

Як свідчать дані, найбільш ефективними та поширеними інноваційними засобами для роботи з учнями, які мають мовленнєві труднощі, є інтерактивні вправи на екрані (91,7%) та онлайн-ігри (75%). Досить активно застосовуються також рольові ігри й додатки з візуальним супроводом (по 50%). Менш популярними залишаються картки і маніпулятиви (33,3%) та аудіо/відео матеріали (25 %). Ніхто з учителів не зазначив власних альтернатив-

них засобів. Це свідчить, що перевага надається динамічним інтерактивним методам, які стимулюють комунікативну активність і залучають дітей до практичного мовлення (Тимченко, 2025).

9. Ефективні форми роботи

Результати дослідження вказують, що провідне місце серед методів розвитку мовлення займають рольові ігри (83,3%) та інтерактивні вправи (75%). Саме ці форми роботи забезпечують активне залучення дітей до комуні-

кативних ситуацій, створюють умови для практичного застосування мовних знань і формують позитивну мотивацію до мовленнєвої діяльності.

Дещо рідше застосовуються діалоги та проектна діяльність (41,7%). Ці методи сприяють розвитку навичок співпраці, критичного мислення та вміння організовувати висловлювання у більш розгорнутій формі. Використання аудіотренувань (25%) свідчить про спроби окремих педагогів урізноманітнити навчальний процес, проте цей інструмент поки не є поширеним. Найменше практику-

ються індивідуальні консультації (16,7 %), що можна пояснити значним навантаженням учителів та складністю організації персональної роботи з кожною дитиною (Тимченко, 2025).

10. Ефективність інноваційних технологій

41,7 % респондентів вважають використання інноваційних технологій ефективним, ще 41,7 % – дуже ефективними. Жоден із респондентів не зазначив «не бачу ефекту». Це вказує на позитивне ставлення педагогів до інновацій (див. рис. 4) (Тимченко, 2025).

10. Наскільки ефективним Ви вважаєте використання інноваційних технологій у роботі з учнями, які мають мовленнєві труднощі?
12 відповідей

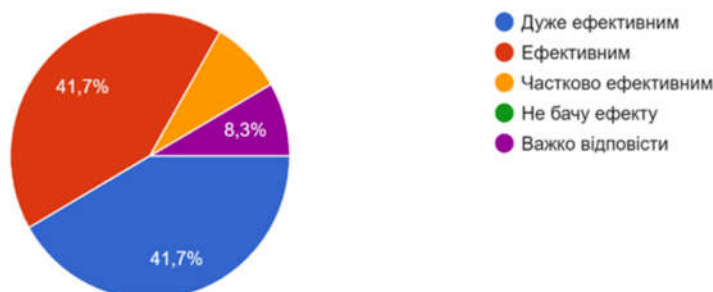

Рис. 4. Наскільки ефективним Ви вважаєте використання інноваційних технологій у роботі з учнями, які мають мовленнєві труднощі?

11. Спостережувані результати

Найбільш відчутні результати: покращення вимови (66,7%), розширення словникового запасу (58,3 %), підвищення інтересу до навчання (58,3 %), зростання впевненості (50%). Менш значущі: активізація мовленнєвої діяльності (41,7%) і зменшення страху перед помилками (16,7%).

Респонденти відзначили низку позитивних змін у розвитку мовлення учнів з мовленнєвими труднощами після систематичного використання інноваційних технологій. Найбільш виражені ефекти спостерігаються у таких напрямках:

- Покращення вимови (66,7%). Дві третини педагогів наголосили, що інноваційні технології (зокрема інтерактивні вправи, онлайн-ігри та спеціальні додатки для тренування артикуляції) позитивно впливають на чіткість і правильність вимови учнів.
- Розширення словникового запасу (58,3%). Більшість респондентів підкреслили, що цифрові ресурси допомагають учням швидше засвоювати нову лексику.

- Підвищення інтересу до навчання (58,3%). Така ж кількість педагогів відзначив, що застосування інноваційних засобів робить навчання іноземної мови більш захопливим і мотивує дітей до активної участі.

- Зростання впевненості у спілкуванні (50%). Половина вчителів спостерігають, що інноваційні технології допомагають дітям подолати мовленнєвий бар'єр і сміливіше висловлюватися англійською.

- Активізація мовленнєвої діяльності (41,7%). Майже половина респондентів зазначили, що учні частіше використовують англійську мову у процесі навчання.

- Зменшення страху перед помилками (16,7%). Лише невелика частка педагогів повідомила, що інноваційні технології допомагають подолати страх зробити помилку. Це може пояснюватися тим, що подібний ефект потребує більш тривалого часу та спеціально підібраних методик, спрямованих на розвиток впевненості та позитивного ставлення до помилок як до природної частини навчання (Тимченко, 2025).

12. Труднощі впровадження інновацій

За результатами анкетування вчителів було з'ясовано, що існує кілька ключових бар'єрів, які ускладнюють ефективне використання інноваційних технологій у роботі з учнями, які мають мовленнєві труднощі.

Брак часу (83,3%). Переважна більшість учителів вказали саме на цю проблему. Планування, підготовка та проведення уроків із використанням інноваційних технологій вимагає значно більше зусиль, ніж традиційний підхід. Необхідність пошуку відповідних онлайн-ресурсів, розроблення інтерактивних завдань та адаптація матеріалу до особливих потреб дітей часто перевантажує педагогів.

Пасивність учнів (66,7 %). Друга за поширеністю проблема полягає в низькій активності частини учнів під час роботи з новими технологіями. Діти з мовленнєвими труднощами можуть відчувати страх помилитися, невпевненість у власних силах або труднощі у сприйманні завдань. Це гальмує навчальний процес, навіть якщо інноваційні засоби підібрані правильно.

Відсутність технічних засобів (25%). Чверть опитаних учителів зазначили, що не завжди мають у своєму арсеналі необхідне обладнання: інтерактивні дошки, комп'ютери, планшети, стабільний інтернет тощо. Через це можливості застосування цифрових ресурсів значно обмежуються.

Відсутність методичних рекомендацій (16,7%). Частина педагогів підкреслили, що бракує готових методичних матеріалів та офіційних рекомендацій щодо використання інноваційних технологій саме у роботі з учнями з мовленнєвими труднощами. Учителі вимушені шукати або створювати власні рішення, що потребує додаткового часу та компетенцій.

Недостатній рівень підготовки вчителя (8,3 %). Лише один респондент прямо вказав на власний недостатній рівень готовності до впровадження інновацій. Проте навіть невелика частка таких відповідей свідчить про потребу у підвищенні кваліфікації та системних тренінгах для вчителів (Тимченко, 2025).

13. Самооцінка рівня володіння інноваціями

Більшість педагогів (66,7%) визначили свій рівень володіння інноваційними технологіями як достатній. Це свідчить про сформовану базу знань і практичний досвід використання новітніх методів. Високий рівень відзначили 25% учителів, що є позитивним показником розвитку професійної компетентності. Лише 8,3% респондентів повідомили про потребу у підвищенні кваліфікації (Тимченко, 2025).

14. Потреба у додаткових знаннях

Результати опитування засвідчили, що 75% учителів вважають бажаним отримання нових знань, а 8,3% – наголошують на їхній нагальній потребі. Така ж частка педагогів відчуває достатній рівень власних навичок. Це свідчить про виражений запит на подальший професійний розвиток та навчання (Тимченко, 2025).

15. Джерела підготовки уроків

Результати опитування свідчать, що провідним джерелом для підготовки уроків педагоги визначають онлайн-платформи, які використовують 91,7% респондентів. Це пояснюється доступністю, швидкістю пошуку та різноманітністю готових матеріалів, які можна адаптувати до потреб класу. Досить поширеними є також соціальні мережі та педагогічні групи (75%), що забезпечують можливість обміну досвідом, отримання практичних порад і знайомства з сучасними тенденціями в освіті. Детальніший розподіл відповідей вчителів представлено на рис. 5 (Тимченко, 2025).

15. Які джерела Ви використовуєте для підготовки інноваційних уроків? (можна обрати кілька варіантів)
12 відповідей

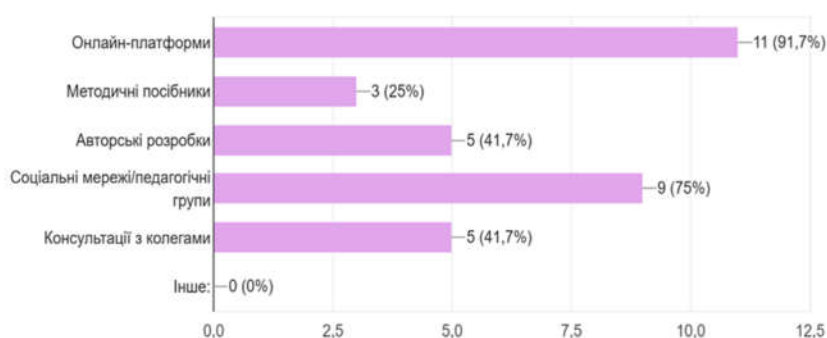

Рис. 5. Які джерела Ви використовуєте для підготовки інноваційних уроків?

16. Залучення батьків

За результатами дослідження респонденти вказали, що 50 % з них інколи залучають батьків, 25% активно співпрацюють, ще 25% зовсім не залучають. Це свідчить про нерівномірність практик співпраці та про потребу у більш системному підході до взаємодії з родинами учнів (Тимченко, 2025).

18. Найактуальніша допомога

Найбільшою потребою респонденти вказали необхідність у тренінгах/семінарах (36,4%) і співпраці з логопедом (36%). Менше затребувані методична література (18,2%) і платформи/додатки (9,1%).

Такий розподіл відповідей вказує на те, що педагоги найбільше потребують практичної підтримки у формі тренінгів та співпраці з логопедом. Натомість методична література й цифрові ресурси розглядаються лише як додаткові засоби. Це підтверджує запит на живу професійну взаємодію та прикладні знання.

На основі проведеного дослідження та аналізу результатів було з'ясовано важливість використання інноваційних технологій, які сприяють розвитку комунікативних умінь та подоланню мовленнєвих труднощів у дітей. Це дозволило, роблячи оперття на результати дослідження та з урахуванням особливостей учнів молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами, специфіки їхніх мовленнєвих потреб, розробити короткі методичні рекомендації щодо застосування ефективних інноваційних засобів у процесі вивчення англійської мови, які сприятимуть розвитку мовленнєвих навичок та забезпечуватимуть корекцію труднощів засвоєння іншомовного мовлення (Тимченко, 2025).

Рекомендовано застосовувати (Тимченко, 2025):

1. *Інтерактивні мультимедійні ресурси* (навчальні платформи, онлайн-ігри, відео та аудіоматеріали), які стимулюють зацікавленість учнів і сприяють розвитку слухової пам'яті та правильної вимови. Використання різних платформ (напр., LearningApps, British Council Kids, Duolingo), інтерактивних дошок та аудіовізуальних матеріалів сприяють кращому сприйманню інформації завдяки поєднанню зорового та слухового каналів. Для дітей із мовленнєвими труднощами особливо корисними є вправи на розпізнавання та повторення звуків, тренування інтонаційних моделей, а також інтерактивні відеозавдання.

2. *Ігрові технології* (мовленнєві квести, рольові ігри, картки з ілюстраціями), що дозволяють у невимушеній атмосфері формувати словниковий запас і комунікативні навички. Ігрова діяльність є природним способом

навчання для молодших школярів. Використання мовленнєвих ігор («Simon says» учитель дає команди («Simon says touch your nose», «Simon says jump»), а учні виконують. Це допомагає тренувати розуміння мовлення на слух і відпрацьовувати вимову, «Role-play»: моделювання ситуацій «At the shop», «At school». Для дітей з труднощами у вимові ефективними є рольові ігри з використанням ляльок, карток та тематичних атрибутів, що допомагають відпрацьовувати правильні мовленнєві зразки у комунікативному контексті.

3. *Метод проєктів* (створення мініпроєктів англійською мовою з урахуванням індивідуальних можливостей учнів), який розвиває творче мислення та сприяє подоланню мовленнєвих бар'єрів. Створення учнями мініпроєктів англійською мовою («My Family», «My Favourite Animal», «School Objects») дозволяє інтегрувати мовленнєвий розвиток із творчою діяльністю. Презентації, малюнки чи колажі сприяють розвитку зв'язного мовлення, активізації словникового запасу та формуванню навичок самостійної роботи.

4. *Логопедичні вправи з використанням ІКТ*, спрямовані на забезпечення автоматизації правильної вимови англійських звуків, формування темпу та ритму мовлення. Доцільним є впровадження спеціальних програм для тренування артикуляції, дикції та фонематичного слуху. Наприклад, учитель вмикає звук чи слово (ship - sheep), а учні мають правильно повторити, інтерактивні вправи з вимови окремих звуків англійської мови, співвіднесення картинки зі звуковим зразком, римування та скоромовки. Використання скоромовок англійською мовою для розвитку чіткості вимови: She sells seashells by the seashore (у поєднанні з картинками-опорами). Такі завдання одночасно виконують корекційно-розвивальну та навчальну функцію.

5. *Методи кооперативного навчання*. Організація роботи в парах і групах («Pair work» завдання «Find someone who...»). Учні мають запитати однокласника англійською: «Do you like apples?» і занотувати відповідь, «Group projects» створення спільного постера «My classroom» із підписами англійською мовою, дозволяє дітям з мовленнєвими труднощами відчувати підтримку однолітків, долати мовленнєві бар'єри та вчитися взаємодіяти у реальних комунікативних ситуаціях.

6. *Використання музики та ритму*. Chanting (ритмічне повторення фраз («What's your name? - My name is Kate.») є особливо ефективними для розвитку правильної вимови, інтонації та темпу мовлення. Музичні елементи допомагають дітям із труднощами у

мовленні легше запам'ятовувати структури та долати відчуття напруження під час говоріння. Пісні: «Head, shoulders, knees and toes», «If you're happy and you know it» - пісні з рухами, що одночасно допомагають розвитку моторики й мовлення.

Висновки. Результати дослідження засвідчили про ефективність та активність застосування інноваційних технологій навчання іноземної мови учнів початкової школи із мовленнєвими труднощами. Разом із тим, беззаперечним фактом та показником ефективності такої діяльності є готовність вчителя та ресурсне забезпечення сучасної школи. Опитування вчителів підтвердило думку про високу результативність використання інтерактивних вправ, рольових ігор та онлайн-ресурсів у процесі загального розвитку мовлення дітей, зокрема і у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності. Проте результати дослідження також засвідчили про недостатню методичну підтримку вчителів у процесі навчання іноземної мови учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами.

Результати опитування вчителів англійської мови у початковій школі показали, що переважна більшість із них активно використовують інноваційні технології для підтримки учнів із мовленнєвими труднощами. Серед найпоширеніших форм взаємодії з учнями початкової школи з мовленнєвими труднощами у процесі їхнього навчання англійської мови вчителі вказали рольові ігри, інтерактивні вправи, візуалізації та онлайн-ігри.

Водночас респонденти вказали на низку проблем, із якими вони стикаються в освітньому процесі: брак часу, пасивність учнів, недостатність/відсутність методичних матеріалів та технічних ресурсів. Такі відповіді респондентів вказують на необхідність розроблення та удосконалення методичної бази та сприяння у забезпеченні практичних інструментів для роботи вчителів у процесі навчання іноземної мови учнів початкової школи із мовленнєвими труднощами.

Загалом результати дослідження переконливо засвідчили, що інноваційні технології та засоби навчання є ефективним ресурсом у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи із мовленнєвими труднощами, проте їхня ефективність залежить від методичної підтримки вчителів та ресурсного забезпечення освітнього процесу у сучасній школі.

Напрямами подальших досліджень вбачаємо у детальнішому вивченні питань взаємодії вчителів початкової школи та вчителів-предметників із командою супроводу дитини з особливими освітніми потребами, можливості залучення батьків до освітнього процесу та розширення дослідження навчання іноземних мов дітей з іншими навчальними труднощами та особливими освітніми потребами. Також перспективами вбачаємо розроблення комплексного методичного супроводу вчителів іноземної мови для роботи з дітьми молодшого шкільного віку з мовленнєвими труднощами, іншими навчальними труднощами та особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анкета для вчителів початкової школи. Режим доступу: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdCU2SFvd3zdyiKGhyz6mudiYmb2CUn0QIgg6UqfY1ovnefRA/viewform?usp=preview>.
2. Інклюзивне навчання. Статистичні дані. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 10.10.2025).
3. Павлюк В.І. Метод казково-рольової гри у вивченні іноземних мов в умовах інклюзії. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №2(30). С.1315–1325. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-1315-1324](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-1315-1324).
4. Рібцун Ю. В. До проблеми підготовки фахівців-викладачів іноземної мови для роботи з дітьми з порушеннями мовленнєвого розвитку. *Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця* : зб. наук. ст., матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 трав. 2013 р. / Харк. нац. екон. ун-т. Харків : ХНЕУ; ХОГОКЗ, 2013. С. 351–354.
5. Рібцун Ю.В. Учні початкових класів із тяжкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2020. 264 с.
6. Степаненко А.В. Інклюзивне навчання іноземної мови та його особливості в умовах дистанційного формату. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. 192. С. 219–224. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-192-219-224>.
7. Тимченко І.І. Інноваційні засоби формування комунікативної компетентності в учнів початкової школи з мовленнєвими труднощами на уроках англійської мови. [Кваліфікаційні

роботи здобувачів] Другий (Магістерський). Шифр академічної групи: ЛОГм-1-24-1.4з. Дата захисту: 18.02.2025, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. 2025.

8. Шапочка К. А. Сучасні підходи до вивчення іноземної мови школярами з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2007. № 2 (4). С. 133–137.

9. Шелудченко С.Б., Малаховська Я.І. Асоціативна методика навчання іноземної мови (англійської) в інклюзивному освітньому середовищі 1-2 класів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 4, ч. 2. С. 222–229. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.31>.

REFERENCES

Questionnaire for primary school teachers. Access mode: <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdCU2SFvd3zdyiKGhyz6mudiYmb2CUUn0QIgg6UqfY1ovnefRA/viewform?usp=preview>.

Inklyuzyvne navchannia. Statystychni dani. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Inclusive education. Statistical data. Ministry of Education and Science of Ukraine]. Access mode: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (access date: 10.10.2025). (ukr)

Pavliuk, V.I. (2024). Metod kazkovo-rolovoi hry u vyvchenni inozemnykh mov v umovakh inkliuzii [The method of fairy-tale role-playing in learning foreign languages in inclusion]. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*. No. 2(30). P.1315–1325. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2\(30\)-1315-1324](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-2(30)-1315-1324). (ukr)

Ribtsun, Yu.V. (2013). Do problemy pidhotovky fakhivtsiv-vykladachiv inozemnoi movy dlia roboty z ditmy z porushenniamy movlennievoho rozvytku [On the problem of training foreign language teachers to work with children with speech disorders]. *Psychological and pedagogical problems of the formation of a modern specialist: collection of scientific articles, materials of the International Scientific and Practical Conference, May 15–16, 2013 / Kharkiv National Economic University*. Kharkiv: KhNEU; KHOGOKZ, pp. 351–354. (ukr)

Ribtsun, Yu.V. (2020). *Uchni pochatkovykh klasiv iz tiazhkymy porushenniamy movlennia: navchannia ta rozvytok* [Primary school pupils with severe speech disorders: learning and development]. Teaching-methodical manual. Lviv: Svit. (ukr)

Stepanenko, A.V. (2021). Inklyuzyvne navchannia inozemnoi movy ta yoho osoblyvosti v umovakh dystantsiinoho format [Inclusive foreign language learning and its features in a distance learning format]. *Scientific Notes. Series: Pedagogical Sciences*. 192. pp. 219–224. DOI 10.36550/2415-7988-2021-1-192-219-224. (ukr)

Tymchenko I.I. (2025). Innovative means of forming communicative competence in primary school students with speech difficulties in English lessons. [Qualification works of applicants] Second (Master's). Academic group code: ЛОГм-1-24-1.4з. Date of defense: 18.02.2025, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. (ukr)

Shapochka, K.A. (2007). Suchasni pidkhody do vyvchennia inozemnoi movy shkoliaramy z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Modern approaches to learning a foreign language by students with special educational needs]. *Current problems in the education and upbringing of people with special needs*. No. 2 (4). pp. 133–137. (ukr)

Sheludchenko, S.B., Malakhovska, Ya.I. (2021). Asotsiatyvna metodyka navchannia inozemnoi movy (anhliiskoi) v inklyuzyvnomu osvitnomu seredovyshchi 1-2 klasiv [Associative methodology for teaching a foreign language (English) in an inclusive educational environment for grades 1-2]. *Academic Studies. Series "Pedagogy"*, Vol. 4, Part 2. pp. 222–229. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.31>. (ukr)

Roman PAVLIUK,

PhD in Education, Associate Professor,
Deputy Dean on Academic Affairs, Associate Professor
of Special and Inclusive Education Department,
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Ihor Shamo Blvd., 02154, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8957-6158>
r.pavliuk@kubg.edu.ua

Iryna TYMCHENKO,

second (master's) level of higher education student, speciality
016 Special education, specialisation 016.01 Speech therapy,
educational and professional programme Speech therapy,
Faculty of Psychology, Social Work and Special Education,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
18/2 Ihor Shamo Blvd., 02154, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0004-2157-4051>
iitymchenko.fpsrso24m@kubg.edu.ua

FEATURES OF THE APPLICATION OF INNOVATIVE MEANS IN THE PROCESS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE TO CHILDREN WITH SPEECH DIFFICULTIES

Abstract. *The article considers the problem of forming communicative competence of primary school pupils with speech difficulties in an inclusive educational environment. In particular, the emphasis is on the difficulties that children with special educational needs (SEN) face when learning a foreign language, as well as on the importance of introducing innovative technologies into the educational process. An analysis of scientific approaches to studying the peculiarities of foreign language acquisition by children with special educational needs, particularly those with speech difficulties, is presented. The effectiveness of using interactive platforms, mobile applications, project activities, game methods, etc. as innovative means of teaching a foreign language to children with speech difficulties is substantiated. The study presents a qualitative and quantitative analysis of a questionnaire survey conducted among primary school English teachers working with children who have special educational needs. The survey allowed the authors to study the features of the use of innovative technologies in teaching a foreign language to children with speech difficulties, the ability and willingness of teachers to implement innovative technologies in the educational process for children with SEN, to identify the difficulties that teachers face when using innovative technologies in foreign language lessons, and to study the effectiveness of using such technologies in the process of forming foreign language communicative competence of primary school pupils with speech difficulties. The study results demonstrated the high effectiveness of using innovative, interactive technologies in teaching a foreign language to primary school children with speech difficulties. Among them, the respondents identified the following: role-playing games, visualisations, and online resources. At the same time, the survey enabled the authors to identify several challenges that teachers encounter when teaching a foreign language to children with speech difficulties, including a lack of time, inadequate methodological support, insufficient collaboration with speech therapists, and the need for ongoing professional development. Based on the analysis of the survey results, the authors developed methodological recommendations for the use of innovative teaching aids in teaching a foreign language to primary school pupils with speech difficulties.*

Keywords: *children with special educational needs (SEN); inclusive education; innovative technologies; interactive teaching methods; speech difficulties; primary school pupils.*

Стаття надійшла до редакції: 20.07.2025.

Прийнято до друку: 01.12.2025.